

Od fašističnega sindikalizma do fašističnega korporativizma v Italiji

Rejec Maks

V modernem družbenem organizacijskem sistemu imajo največji pomen organizacije, s pomočjo katerih se delodajalci in delojemalci sporazumevajo ter sklepajo kolektivne pogodbe. Italijanski fašizem, ta nova povojna nacionalno-socialna tvorba, si hoče dati največji poudarek s tem, da je vprav on za obe strani povoljno „rešil“ to vprašanje odnošaja med kapitalom in delom. Bivši pravni minister in ideolog fašističnega sindikalizma, Rocco, pravi: „Nad zakonodajstvom drugih narodov teži princip razredne borbe; mi pa smo veseli, da smo v Italiji premagali ta princip.“

Fašistični korporativizem je bil priznan za najvišjo tvorbo politično-socialnega genija v fašizmu. Razni evropski in izvenevropski sociologi in pravniki so ob njegovem nastanku, omamljeni od italijanske fašistične elokvence, mnogo govorili o njem. Ekspert za mednarodno pravo na University of Princetawn, priznani jurist prof. P. M. Brown je to „genialno“ fašistično tvorbo takole predstavil državljanom USA: „Najzanimivejša manifestacija te državne funkcije je sindikalizem, čudovita institucija fašizma za rešitev ostrega problema v odnošajih med delom in kapitalom. Delodajalci in delavci vseh vrst industrije in profesij so organizirani v raznih korporacijah s skupnimi zastopstvi v specialnih svetih za določanje mezd, delovnih pogojev, itd. Ustvaril se je uspešen mehanizem za izgladitev nasprotstev, ne da bi se bilo treba posluževati stavk. Nobena druga nacija menda nima nič takega, kar bi sličilo fašističnemu uspehu v zaščiti interesov dela in kapitala. To je izreden uspeh, vreden najpodrobnejšega studija in največjega občudovanja.“

V onih pomladanskih dneh leta 1934., ko so v Italiji pripravljali fašistični plebiscit ter se je cele vrste evropskih vlad polastila korporativistična infekcija, so se često slišale opombe, kot n. pr.: Mussolini, ta stvarnik fašizma, hoče uničiti kapitalizem! Mussolini hoče socializirati produkcijo! Mussolini je ostal na dnu svoje duše vedno socialist...

Od tedaj se je korporativistična atmosfera sicer nekoliko polegla in umirila, vendar pa se še danes v evropskih in izvenevropskih dr-

žavah oglašajo „vidoviti“ državniki in socialni reformatorji, ki hočejo po rimskem zgledu rešiti pereče sodobne socialne probleme. To je neke vrste korporativistična hipnoza. Tudi pri nas se je pojavila v precejšnji meri ter našla veliko takih občudovalcev, ki poznajo fašistični Rim samo na zunaj. Stvarne kritike o fašističnem korporativizmu ter o njemu sorodnih socialno-reformatorskih idejah se v naši javnosti redko slišijo, čeravno se često čuje, da mi nočemo fašizma, ampak korporativizem, ko da bi ta ne bil praktično-aplikativen nauk fašizma. Korporativistična uredba države se je smatrala pri nas kot neka nujnost ter se to mnenje deloma še vedno vzdržuje. Saj se pač v nekaterih naših reakcionarnih vrstah smatra korporativistična državna uredba za prav tako obligatno potrebo, kot jo je smatral Dolfuss v Avstriji, Gömbes na Ogrskem, razne zapadno-evropske nacionalne desničarske fronte, Roosevelt, Pij XI. in njegov kardinalski zbor, ker so vsi ti korporativisti veliki občudovalci Mussolinijevih reform.

O ideološkem postanku fašističnega korporativizma se je že mnogo pisalo, o njegovih stvarnih uspehih bolj malo. Jaz bi hotel v tem sestavku podati bežen pregled razvoja iz fašističnega sindikalizma v fašistični korporativizem ter njegove odnošaje z raznimi sorodnimi socialnimi doktrinami.

Fašistična aktivnost v socialnem urejevanju države po fašističnih principih se pričinja 1926. l., t. j. takrat, ko se je fašizem po znanem Matteottijevem umoru in po zlomitvi aventinske opozicije kolikor toliko že utrdil. Takrat se javljajo v Italiji tudi prvi jačji znaki ekonomske krize.

Zakon od 3. aprila 1926. l. določa, da se mora ustanoviti za vsako kategorijo delodajalcev in delavcev samo po ena organizacija. Samo ta je zakonito priznana za vsako provinco. Nihče ni primoran biti član svoje stanovske organizacije, toda vsakdo mora vplačevati svoj letni delež zakoniti organizaciji, bodisi da je vpisan ali ne. Ta delež se mora vplačevati preko davčnih uradov. Sindikalnim funkcionarjem ni niti potrebno, da bi skrbeli za povečanje števila včlanjenih delavcev in delodajalcev, temveč lahko mirno počivajo ter uživajo velike dohodke, ki jih jim zbero davčne ekspoziture. Ostale, bivše delavske organizacije, katerih režim zakonito ne priznava, lahko obstajajo v prvih letih kot organizacije „de facto“, t. j. brez vsake pravne moči. Vse beneficije, kot so bolniške blagajne itd., pa uživajo samo člani legalno priznanih organizacij.

Kar je pri vsem tem še najinteresantnejše, je to, da imajo samo člani legalnih organizacij prednost za zaposlitev pred drugimi, upošte-

vajoč prednost najprvo vpisanih (Carta del lavoro, čl. XXIII.). Privilegiji, ki so dani legalnim organizacijam, so tako urejeni, da izključujejo nepriviligirane prosilce. Kdor pa bi po drugi strani ustanovil kako organizacijo „de facto“, bi storil ilegalen opozicionalen akt proti režimu ter bi se zaradi tega postopalo proti njemu. (Glej o preganjanju delavstva Molinelle - Salveminijevo knjigo: Simple Annals of fasciem.)

Leta 1931. so hoteli voditelji katoliške akcije, poslužujoč se določil ki jih daje 43. člen lateranskega konkordata iz leta 1929. vsem združenjem, ki delujejo za religiozne cilje pod škofovsko kontrolo, ustanoviti zraven fašističnih sindikatov — katoliške delavske organizacije za „poglobitev duhovnega skrbstva“ svojih članov. Toda poskus je bil takoj onemogočen. Tedanji generalni tajnik fašistične stranke, Giuriati, je v svojem napadu na katoliško akcijo dejal, da imajo izključno kontrolo nad duhovnimi in materijalnimi interesi delavstva fašistične organizacije. Tako ni danes v Italiji nobene organizacije „de facto“.

Delavcem državnih železnic, pošte, brzozavnim in telegrafskim ter vsem državnim in občinskim uradnikom je zabranjeno združevanje v stanovskih sindikatih.

Legalno priznane organizacije delavstva in delodajalcev vseh kategorij so v vsaki pokrajini združene v Pokrajinskih federacijah delodajalcev in v Pokrajinskih delavskih združenjih. Federacije in združenja (asociacije) vseh kategorij so nato združene v Nacionalni federaciji. Nacionalna federacija ima dvanajst nacionalnih konfederacij, in sicer šest za delodajalce in šest za delojemalce ter obsega naslednje kategorije: 1. industrijo, 2. kmetijstvo, 3. trgovino, 4. kredit in zavarovanja, 5. suhozemni promet, 6. morski in zračni promet.

Delodajalci in delavci se ne smejo združevati po svojih ekonomskih sličnostih kot jih oni sami čutijo in predstavljajo. Krojači so na primer ali industrialci ali obrtniki. Izdajatelji listov so ali industrialci ali intelektualci. V vseh teh nejasnih primerih določa država kategorijo, v katero mora kdo vstopiti. Vlada ureja in ustvarja delovanje nacionalnih, pokrajinskih in lokalnih organizacij ter potrjuje imenovanja predsednikov in direktorjev konfederacij in nacionalnih federacij. Tajniki in direktorji pokrajinskih in lokalnih organizacij morajo biti potrjeni od konfederativnega direktorja, od katerega so odvisne njihove organizacije. Njihovi sklepi in rešitve morajo biti potrjeni od višjih organizacij ter od pokrajinskega prefekta (policijsko-upravna oblast). Nacionalne federacije in konfederacije nadzoruje ministrstvo za korporacije, ki kontrolira vse njihovo delovanje. Predsedniki, direktorji, tajniki kakršnekoli kotegorije ali položaja

„morajo strogo osvedočiti svojo nacionalno lojalnost in zavest“, to je fašistično (zakon od 3. IV. 1926 ter členi 15., 23., 29., 30. uredbe od 1. VII. 1926). Lahko se že zbog najmanjše sumnje o njihovi nezadostni fašistični vnemi takoj izmenjajo. Vlada lahko imenuje (to se dogaja često) „izrednega komisarja“ za upravitelja katerekoli organizacije. Lahko odvzame zakonsko priznanje kaki organizaciji, če to smatra za potrebno ministrstvo za korporacije iz „resnih motivov“. Proti takim odločbam ni priziva.

Skratka: organizacija je zakonito priznana ter uživa vse iz tega izvirajoče privilegije šele tedaj, če se da voditi od zvestih pristašev režima ter stoji pod najstrožjo kontrolo fašistične vlade.

Tedanji generalni tajnik fašistične stranke, Turatti, je poudaril v svojem govoru dne 21. februarja 1927. naslednje: „Ne samo v političnem in administrativnem življenju Italije, temveč tudi v ekonomskih organizacijah in sistemu morajo stati na vodilnih mestih preizkušene „črne srajce““.

Dne 1. novembra 1927 je državni podtajnik v ministrstvu za korporacije predočil Velikemu fašističnemu svetu „potrebo po najstrožjem nadzorstvu in kontroli nad funkcionarji priznanih organizacij ter učinkovitejše sankcije proti njim“. Veliki fašistični svet je pohitel ter izdal 17 direktivnih principov za te organizacije. Tretji se glasi: „Izbira in kontrola upraviteljev organizacije se morata izvesti s čim večjo strogostjo. Ta strogost se izvaja v zvezi z notranjim ministrom ter strankinim tajnikom!“ — Neki njihov hierarh je dejal: „Vsak predsednik ali tajnik je v svoji organizaciji neka vrsta Mussolinija v miniaturni. On vodi in reprezentira organizacijo, je odgovoren zanjo ter ima disciplinarno oblast nad svojimi člani.“ — Nihče se ne more vpisati v organizacijo, če tajnik tega ne dovoli. Po drugi strani pa tajnik lahko izključi vsakogar, ki je po njegovem mnenju „nezaželen z moralnega ali političnega vidika“.

Sestanki lokalnih organizacij ali pa kongresi federacij in konfederacij se vršijo lahko samo takrat, kadar jim dovolijo ter jih smatrajo za potrebne vladne ali strankine oblasti. — V januarju 1928. leta so milanski šoferji, organizirani v legalni organizaciji, sklicali po vseh formalnih predpisih shod. Drugi dan je policija pozaprla vse voditelje. Novembra istega leta je nato izšel zadnji odlok, ki pravi, da se ne sme vršiti nikak nacionalni kongres do nove uredbe. — Sicer pa so vsi lokalni sestanki, kakor tudi provincialni in nacionalni kongresi sklicani vselej samo radi ceremonij in komemoracij. Ti se vršijo približno takole: Kak bolj ali manj važen fašistični funkcionar ima govor, v katerem povišuje Mussolinija ali pa režim, nato prečita

kak tajnik poročilo in s tem je z aklamacijo zborovanje zaključeno. Kritika ni dovoljena. Če hoče kdo zastaviti kako neprijetno ali nekoliko dvomljivo vprašanje, je takoj izključen kot „nezaželen z moralnega in nacionalnega vidika“ ter kot „protivnik režima“. Drugo jutro pride navadno uniformiran miličnik ponj. — V maju 1928 je rekel Rossoni, tedaj predsednik vseh nacionalnih korporacij, pri otvoritvi kongresa sindikata poljskih delavcev: „Danes nam boste narekovali pravila, ki se jim moramo pokoriti. Imamo samo eno željo, namreč to, da bomo vršilci Vaše volje, kajti vemo, da je Vaša volja v službi duceja. Tukaj smo, da čujemo vašo povelja!“ — Takoj nato pa dostavlja: „V fašističnih sindikatih ne dovoljujem niti najmanjšega pridržka glede na ‚ducejeva‘ povelja in na ukaze naše revolucije. Nikakega pridržka!“

Leta 1932. je vse zborovanje industrijskih delodajalcev obsegalo predsednikov govor, govor ministra za korporacije, tajnikov govor in nova imenovanja na položaje.

List „Lavoro fascista“ je navedel o kongresu nacionalne konfederacije industrijskih korporacij (6. IV. 1933), ki ima dva milijona članov, približno tole: Ob otvoritvi kongresa je imel govor predsednik konfederacije. Nato je govoril tajnik fašistične stranke ter pozdravil kongresiste. Takoj nato je neki kongresist izjavil, da bi bila „vsaka diskusija odveč,“ nekdo drugi pa je predlagal, da bi bil predsednik konfederacije ponovno potrjen v svoji funkciji „per acclamationem“. Tretji je nato prečital imena članov nacionalnega direktorija ter pozval skupščino, da jih aklamira. Skupščina je aklamirala. Slednjič je podtajnik v ministrstvu za korporacije predaval o fašističnem sindikalizmu in s tem je bilo zborovanje zaključeno.

Vsa velika množica članov nima v organizacijah nikakega aktivnega deleža. Kadar čitamo o fašistih, ki govore o organizacijah delodajalcev in delavcev, kadar pošiljajo pozdravne telegrame duceju, kadar sklepajo kolektivne pogodbe itd., si moramo biti vselej svesti, da to delajo funkcionarji organizacij brez vednosti in odgovornosti članov. Ti so odgovorni za svoje delo ne članstvu, temveč svojim predpostavljenim hierarhom, vladi, fašističnim vodjem itd.

Zakon od 3. aprila 1926 določuje za funkcionarje organizacij samo to, da so „voljeni ali imenovani“. Uredba od 1. julija 1926 se tega sploh ne dotika. Vprašanje volitve ali imenovanja sindikalnih funkcionarjev je ostalo vedno nejasno. Na zasedanju fašističnega parlamenta, dne 10. marca 1933 je podtajnik v ministrstvu za korporacije

dejal, da se „morajo razne kategorije često zbrati, razpravljati o svojih problemih, določati svoje upravitelje.“ — Toda takoj na to je govornik dostavil: „Vlada in stranka — ki sta prisotni in deležni vse naše aktivnosti — bosta lahko iz tega intenzivnega organizacijskega življenja dobili koristne elemente za svojo sodbo, tudi kolikor se tiče izbire upraviteljev.“ — Izbira ostane torej vedno v kompetenci vlade in stranke.

Glede postavljanja sindikalnih funkcionarjev se v praksi postopa precej drugače, kakor pa predvideva zakon. Iste zakonske dispozicije, ki veljajo za razne socialne skupine, se v praksi skoraj ne upoštevajo ter se zelo samovoljno tolmačijo. Med delodajalci so n. pr. razlike med malimi in velikimi delodajalci. Veleindustrialci, veleposestniki, veletrgovci, veliki bankirji se lahko sporazumejo med seboj in stopijo v stik z lokalnimi in nacionalnimi hierarhi stranke ter se tako sporazumejo glede oseb, ki naj bodo „izbrane“ v vodstvo njihovih organizacij. Zato so vedno na čelu takih organizacij kapitalisti in osebe, ki uživajo njihovo zaupanje.

Tisti, ki nimajo nikake besede v vodstvu delodajalskih organizacij — so srednji razredi in mali delodajalci. Njihove funkcije v organizacijah obstajajo samo v tem, da plačujejo organizacijske davke ter sprejemajo ono, kar jim določajo „veliki“. — Pri tem igrajo često tudi čisto interesne zahteve velike industrije svojo vlogo. Tako odloča n. pr. v industrijski konfederaciji kovinski trust, ki je povsem protekcionističen, proti interesom ostale, male industrije.

V delavskih organizacijah ni nobene razlike med malimi in velikimi, med pasivnimi in aktivnimi. Vsi so majhni in vsi pasivni. Tu ni kakor v razredu kapitalistov skupin vplivnejših mogotcev, ki lahko delujejo za kulisami. Delavec ne more stopiti na brzovlak, kot kapitalistični magnat ter oditi na osebne intervencije v Rim, računajoč z gotovostjo, da mu bodo vsi hierarhi na široko odpirali vrata. Masa je preštevilna in ker ji ni dovoljeno, da bi se svobodno zbirala ter izražala svoje mnenje, ji ni znano, kaj se godi okrog nje, je mrtva za vse, neobčutljiva.

Zakon pravi, „da so lahko imenovani ali izvoljeni na socialne položaje samo oni, ki so iz teh kategorij samih, ali ki so kakorkoli njihov izraz“. — In vendar je vlada postavila 1926. l. za predsednika vseh stanov in kategorij Rossonija, ki je bil v življenju že vse mogoče, samo nikdar ne „avtentičen delavec“. Rossoni je imenoval za pokrajinske in lokalne tajnike organizacij zopet svoje ljudi. Tako je bila od zgoraj

postavljena hierarhija fašistične sindikalne organizacije. Leta 1928. je bil sicer Rossoni iz neznanih vzrokov odstranjen, vendar pa so se postavljali vedno na vsa ta mesta ljudje, ki jih je določala vlada v sporazumu s krajevnimi političnimi tajniki. — Brez vsakršnega razglabljanja lahko trdimo, da ti funkcionarji, ki vodijo delavske organizacije, nikakor ne predstavljajo množice članov. To niso „avtentični delavci“, temveč „funkcionarji, uradniki centralnih organizacij“, ki upravljajo lokalna združenja po ukazih, ki jih prejema od vlade in strankinih hierarhov v vladi.

Popolnoma razumljivo je, da so vsi oni kapitalistični mogotci, ki vedrijo in oblačijo v ekonomskem in socialnem življenju nacije s svojimi številnimi financiranimi listi in tiskom, popolnoma zadovoljni s takim stanjem.

Sicer so se tudi v tej fašistični organizaciji nekolikokrat pojavili razni funkcionarji, ki so boječe omenjali ter želeli, da bi se dovolil v tem varljivem sistemu vsaj žarek svobode in inicijative za številno članstvo. V januarju 1928. l. so nekateri plaho predlagali, naj bi se glede postavljanja funkcionarjev uvedle volitve. Toda tedanji tajnik stranke je odbil ta predlog z motivom, da je „sistem imenovanja od zgoraj fundamentalen fašističen sistem, ki je dal najboljše rezultate, kakor tudi, da je zabilisal vsako še preživelo sled demokracije. „Mi smo,“ je zaključil, „vojska vernih in ne masa organiziranih članov.“ V službenem komentarju *Carta del lavoro*, ki je bil izdan 1929. l., piše, da stranka ne more prepustiti organizacij samim sebi, dokler ne izginejo vsi sledovi socialistov, ki so še vedno jako močni v množici mestnega delavstva. Šele tedaj, ko se bo ustvarila splošna fašistična miselnost, bo mogoče dati samoupravo in avtonomijo organizacijam.

Mussolini ne želi, da bi bilo delavstvo v resnici reprezentirano v organizacijah, temveč, da bi se sindikati „v svojem udejstvovanju krili s cilji, radi katerih so ustanovljeni“. — Bottai, minister za korporacije, izjavlja: „Mi želimo, da so upravitelji sindikatov stoođstotni fašisti, kajti naša konstitucija je tipično politična. Hočemo, da so upravitelji fašisti, da se izognemo na praktičnem terenu vsem onim stezam, ki nas lahko zapeljejo v kako sindikalno konstrukcijo, povsem različno od one, ki jo želimo.“ Neki fašistični pravnik je dejal: „Sindikati niso skupnosti, zmožne avtonomnega življenja, ampak navadni direktivni okviri mase“ (*quadri direttivi della massa*). — Mussolini jih je nazval „orodje“ režima. Rossoni: „Fašistični sindikalizem je samo orodje stranke, režima, fašistične revolucije“! — Tajnik stranke

18. aprila 1950: „Vi predstavljate v resnici temelj države, toda vi ste temelj ne zato, ker živi država od vas, ampak v toliko, v kolikor država disciplinira in regulira vaše funkcije in vašo aktivnost. Izven tega niste vi nič!“.

*

Legalno priznane organizacije, t. j. predstavniki delodajalskih združenj in vladni funkcionarji, ki upravljajo delavske organizacije, sklepajo kolektivne pogodbe, določajo plače, ure itd. Sicer so vse te pogodbe polnomočne šele tedaj, kadar jih potrdi korporacijski minister in ko so objavljene v službenih listih. Ko je pogodba objavljena, se morajo ravnati po njej delodajalci in delojemalci, pa bodisi, da so člani organizacij ali ne.

Če se funkcionarji organizacij ne morejo sporazumeti med seboj, se nesporazum predloži magistraturi dela. Sklep magistrature je obvezen za obe strani. Kdor se ne drži tega sklepa, se obsodi na robijo. — Magistratura dela mora po svojem zakonskem postopku upoštevati v razsojanju sporov „najvišjo nujnost, ki je ta, da zagotovi kontinuiteto obratovanja podjetja“. — Ta kontinuiteta mora biti v tem, „da so produkcijski stroški (sirovine, obrat, delavske mezde itd.) v takem sorazmerju s prodajno ceno izdelkov, da lahko konkurira italijanska roba na tujih tržiščih.“ Na ta način pa se v vseh časih in v vseh delih sveta izgovarjajo veleproducenti, kadar hočejo opravičiti novo znižanje delavskih plač.

Magistratura dela sestoji iz treh sodnikov ter dveh ekspertov v delavskih problemih in v produkciji. Izbirajo jih najvišje pokrajinske magistrature izmed državljanov, „ki so moralno in politično neoporečni“. — Da bi ne bil izbran kdaj kak delavec, določa uredba od 1. VII. 1926, čl. 54., da morajo imeti akademski naslov ali temu slično.

Stavka je prepovedana. Stavkujoče delavstvo je obsojeno na progresivne kazni glede na to, ali je stavka ekonomska ali solidarna, v privatnih ali državnih podjetjih. Največja kazen je sedemletna robija. Minister Rocco je predložil parlamentu zakon o stavki s tem poročilom: „Država ni več država, ni več suverena, če ji medrazrednih sporov ni več mogoče pravično reševati. Prepovedati mora izvajanje vsake zasebne pravice.“

Sodniki in eksperti delavske magistrature so od zgoraj imenovani. Ti „dirigenti“ od zgoraj nato odločajo. Za koga? — — — Sindikalni državni birokrati „rešujejo“ vprašanja delavcev, ne da bi ti vedeli, kaj se z njimi dogaja in ne da bi jih kdaj vprašali po njih stvarnih potrebah in željah.

Lock-outi so tudi zabranjeni. To se navadno poudarja radi fašistične „enakosti“, češ, kakor delavci so udarjeni tudi delodajalci. Toda kadar delodajalec izjavi, da ne more vzdržati sedanjih delavskih plač in obdržati polnoštevilnega delavstva v svojih obratih, se to ne sme imenovati ustavitev obrata lock-out, ampak „ustavitev iz opravičenih vzrokov“. To se v praksi dogaja zelo često ter je prišlo že v običaj fašističnih podjetnikov.

Vsi tuji občudovalci fašizma pravijo, da je fašizem najbolj regular delovni trg z uvedbo kolektivnih pogodb. Tem pa je treba pripomniti, da so se kolektivne pogodbe sklepale v Italiji v velikem številu že pred fašizmom, in sicer zelo uspešno. Naj omenimo samo ono iz leta 1920., ki jo je sklenila Federacija kovinskega delavstva, ki je uredila položaj pol milijona delavstva. Toda radi tega ni bilo potrebno, uvajati vojaško disciplino, kako centralizirano in birokratično organizacijo, da bi z njo prepričali delavstvo o visokih ciljih in potrebah ter o zavzemanju za delavske mase.

Fašistična statistika navaja, da je bilo do konca 1932. leta sklenjenih 566 nacionalnih kolektivnih kontraktov in 10.026 lokalnih (Informations sociales). Vsi stanovi, razen duhovništva, so vezani s temi pogodbami. Toda socialnega stanja delavstva ne spreminja število pogodb, temveč, kako so bile sklenjene. Tako pravi n. pr. uredba o sklepanju kolektivnih pogodb, da v „nobenem primeru ne smejo delavske mezde ovirati produkcije podjetij.“ Po novih fašističnih pogodbah so padle delavske plače od junija 1927. do decembra 1928. l. za 20%. V l. 1929. so padle zopet za 10%, a v novembru 1930 je bilo novo splošno znižanje plač od 18% do 25%.

Fašistični statistik in funkcionar Clavenzani piše v listu „Lavoro fascista“ (2. VI. 1933), da so plače (po uradnih statistikah) padle v poslednjih 5 letih približno takole: Steklarji od 50—40%, cestarji 40%, tekstilni delavci 27%, predelovalci svile 38%, vrvarji in predelovalci jute 30%, kovinarji 23%, zidarji 30%, drvarji 18%, mestna plinska, vodna in električna podjetja 22%, poligrafi 16%, ekstraktne industrije 30%, pohištvena industrija 20%. To so uradni statistični podatki in gotovo je, da razkrivajo samo en del še težjih razmer. Če se temu dodajo še znižanja v l. 1927., vidimo, da so se delavske plače znižale s pomočjo kolektivnih pogodb od leta 1927. do 1933. za najmanj 50%. — Kot primer navedimo samo padanje plač 180.000 delavk v riževih podjetjih. Povprečna plača teh delavk je padala zelo občutno in zelo rapidno. Od leta 1926. do 1933. je padla najprvo od 22,50 na 20,40, nato na 10,50—9,50 in končno na 8,80 lire.

Še mnogo večja so znižanja plač poljedeljskega delavstva. Ta znižanja so dosegla do 60%. Sicer je Mussolini v nekem govoru l. 1930.

dejal, po ponovnem znižanju plač poljedeljskega delavstva, da plače tega delavstva na nikak način ne smejo iti pod 8 lir. Toda po podatkih fašistične statistike so bile v l. 1932. delavske plače poljedeljskih delavcev v južni Italiji za moške 6.30, a za ženske 3.25 za 9 ur dnevnega dela. — Takrat je stal kg kruha v Italiji po enotnih cenah za vso državo 1.80 lir.

V fašistični Italiji se danes ne sme govoriti jasno o raznih težkih socialnih problemih. Tudi časopisje mora rabiti vselej, celo kadar piše o raznih novih znižanjih in državnih reformah, prav posebno zavite besede, da stvarnost nikakor ne pade v oči ter da vsaj tujec ne pride na pravo sled. Iz tega je nastala popolna nova frazeologija, ki jo često srečujemo v dnevnem časopisju. Tako n. pr. znižanju plač pravi: „napraviti harmonično ureditev delavskega štandarda.“ Odvzemanje pomalem: „Nalahko opiliti tarife“ itd.

Večina delodajalcev smatra kolektivne pogodbe za nevažen papir. Zaradi tega brez ozira nižajo in višajo plače po svoji volji, kakor se jim zdi. Če tu pa tam protestira kak sindikalni funkcionar, se za to niti ne zmenijo. Razsodbeni postopek v Magistraturi dela traja tako dolgo, da tožba zastara, preden je rešena.

Pri vsem ogromnem znižanju delavskih dohodkov se ni niti najmanj upošteval neznamen padec draginje, ki ga je povzročila stabilizacija lire. Tako je n. pr. od leta 1927. do 1932. padla cena življenskih potrebščin za komaj 22%, medtem, ko so v istem času bile znižane delavske plače za 40% do 50%. — Vsi fašistični listi so tožili, da ne gre padanje draginje sorazmerno z znižanjem plač. „Lavoro fascista“, fašistični list par excellence, je napisal v nekem poročilu iz Genove, da je draginja celo narasla, mesto da bi padla. In kljub vsemu trdi predsednik industrijske konfederacije, da so delavski dohodki v primeri z onimi iz leta 1927. še vedno večji radi padanja cen življenskih potrebščin.

Fašistični sindikati nimajo nikake zveze z onim revolucionarnim sindikalizmom, ki ga je zamislil njegov oče Sorel in o katerem je veroval, da bo nekoč uničil kapitalistično družbo. Po Sorelu mora biti najostrejši boj cilj in smoter sindikalizma in ne oprezna taktika reformističnih socialistov. Predvsem borba! Kaj pa so fašistični sindikati? Iz dosedanjih navedb nam ni težko ugotoviti: Fašistične sindikate uporabljajo birokrati, ki samo ponavljajo nazore in načela vlade, ki jih jim diktira, in stranke, ki tvori to vlado, ne pa onega delavstva, katero bi morali reprezentirati. Sindikati so najstrožje nadzirani od političnih in strankinih hierarhov in oblasti, se morajo vzdrževati stavk ter morajo sodelovati v razrednem miru vselej na

škodo delavstva. To so sindikati, v katerih se delavstvo ne sme nikdar izraziti za ali proti kolektivnim pogodbam, ki zadevajo njih same, v katerih oni ne smejo voliti svojih predstavnikov.

Od Sorela so fašisti prevzeli samo teorijo o direktni nasilni akciji kot svoje orodje za politično akcijo in pa teorijo, po kateri se navdušujejo mase s pomočjo „mitov“, da te mite izkoristijo v svoje politične namene. Toda to nima nič skupnega s Sorelovimi doktrinami. In vendar sta ti teoriji, izluščeni iz sindikalnega jedra, služili Mussoliniju in Hitlerju, da sta se polastila oblasti ter ustanovila monopol nad onimi sindikati, ki bi se morali boriti proti vsem strankarskim in političnim vplivom in vezem. Bivši minister za korporacije Bottai je dejal, da je „fašistični sindikalizem nasprotje predfašističnega: Medtem ko je predfašistični sindikalizem državi nasprotoval, se ji sedanji podvrže. V tem je razlika.“ — In kdo je država? Stranka na vladi!

„Sindikalna država“ je v Italiji imenovana tudi „korporativna“. — Toda sindikalna država, ki razlikuje delodajalske in delavske organizacije, ni korporativna. Šele kadar se sindikati združijo v korporacije, v katerih gospodarji in delavci skupaj upravljajo skupno aktivnost, postane sindikalna država stopnišče, po katerem se prispe do korporativne države. Ali dokler korporacije niso stvorjene, dotlej sindikalna država ne samo da ni korporativna, temveč je tudi v najostrejšem nasprotju z njo. Njena antiteza.

In vendar se je fašistična sindikalna država že od leta 1926. dalje nazivala „korporativna“, čeprav še ni bilo nobenega sledu o korporacijah.

Leta 1930. se je ustanovil Korporacijski nacionalni svet. Ta svet sestavlja 120 oseb, od katerih je 10 ekspertov ministrstva za korporacije, 3 člani stranke, 1 ekspert zunanjega ministrstva in ostali, ki so imenovani od trinajstih konfederacij. Delegati konfederacij morajo biti potrjeni od predsednika vlade in stranke. Ta tudi lahko spremeni sestavo sveta. On daje smer diskusiji. Noben dokument ali memorial ne sme krožiti med člani sveta brez njegove vednosti. On je regulator njegove aktivnosti. — Vrhovni svet dela je obstajal v Italiji že pred „pohodom na Rim“ ter je bil razpuščen od fašistov. Pa vendar taka reklama za novega! — Mussolini je za novi svet celo rekel: „Kar je armadi generalni štab, to je v ekonomsko-socialnem življenju nacije Korporacijski svet. To so težki možgani, ki pripravljajo in koordinirajo.“ — Kaj?

V Italiji se je ustvarjal nov mitus, ki je bil potreben, da potolaži nezadovoljne mase, da jih še bolj blefira. Ta novi mitus je „korpora-

tivna država". Rojstvo tega novega mita je pripravljalo ministrstvo za korporacije, Narodni korporacijski svet, korporacijski inspektorati, korporacijski informacijski urad, sveti za korporacijsko ekonomijo, stanovske korporacije ter ogromna serija govorov, knjig in studij o „korporacijski ideji“, „korporativni državi“, „korporativnem razvoju“, itd. itd. itd.

Razvojna kronika fašizma v korporativizmu je šla približno takole: Prvi zakon je bil izdan 5. aprila 1926. Tedaj je Mussolini izjavil: Korporativna uredba države je gotova. Demokratsko-liberalna država se ne vrne! — Zakon od 3. IV. 1926. je bil izvleček iz katoliško-socialnega programa iz leta 1914. — V začetku leta 1926. se še ni javila kriza, zato je takrat Mussolini še izjavil v svojem senatnem govoru sledeče: „Kapitalizem ima pred seboj še stoletja življenja. Kjer so ga odpravili, najsi fizično, tjakaj se bo še vrnil.“

Še istega leta so se pojavili v Italiji prvi hudi znaki krize, zato je Mussolini na jesen že menjal svoje mnenje in 14. XI. 1926. je že v svojem govoru poudaril, da je antikapitalist. Treba je bilo pač miriti mase.

V letu 1927. je bila uzakonjena Carta del lavoro (Zakon o ureditvi dela). Carta del lavoro je bila, po fašizmu, Magna carta producentov, „carta“ fašistične revolucije, ki je končno pokopala staro načelo o človeških pravicah.

Toda tudi Carta del lavoro je pokopana. Mučen pogreb je bil naročen prof. Ugu Spiritu, ki jo je likvidiral v dveh razpravah, katere je pohvalil duce. „Carta del lavoro“, pravi Ugo Spirito, „je nadkriljena; to je ostanek stare ideologije, mešanice socializma, državnega kapitalizma in liberalizma. Prava sinteza fašizma se poraja zdaj s korporacijo.“

Leta 1930. je bil ustanovljen Narodni korporacijski svet, ali kakor ga je Mussolini imenoval „generalni štab italijanske ekonomije.“ — Ta je storil zelo malo. Tipično za njegovo delovanje je, da niso privedle njegove diskusije o novem delovnem štirideseturnem tedniku do nobenega zaključka ter da je diskusija sploh prenehala. Da bi se vsa „zgodovinska“ iniciativa izgrebla iz pozabljenja, je končno prišlo do ustanovitve korporativnega parlamenta. Veliki fašistični svet je na svoji nočni seji od 9. do 10. decembra 1933. l. potrdil zakon o konstituciji korporacij.

Novi zakon o korporacijah je potrdil ono, kar se je že predvidevalo. V celi tej konstituciji za korporacije je v prvem redu poudarjen princip hierarhičnega in avtoritarnega centralizma. Korporacije so ustanovljene z dekretom predsednika vlade (čl. 2.) na predlog ministra

za korporacije (čl. 5.) po zaslišanju centralnega korporacijskega komiteja.

Konservativnost korporacijskega sistema je precej očitna že iz 1. čl., kjer se zakonodavec poziva na sindikalno zakonodajo, zlasti na Carta del lavoro.

Člani vlade in visoki strankini dostojanstveniki so predsedniki korporacij. Imenuje in postavlja jih predsednik vlade in stranke (čl. 2.). Člane korporacij imenujejo sindikalne organizacije, toda potrjuje jih Mussolini (čl. 5.). — Čl. 6. določa ustanovitev korporacijskih komitejev za produkcijo. Komiteje ustanavlja z dekretom predsednik vlade. Člani komitejev so predstavniki ekonomskih kategorij, zainteresirane državne uprave in člani stranke. Čl. 8. določuje korporativno oblast: Razen pooblastil, danih z zakonom od 3. IV. 1926. in 1. VII. 1926. si korporacija izdelava pravila, ki so predvidena v zakonu od 20. III. 1930. za kolektivno regulacijo ekonomskih odnošajev in za enotno disciplino produkcije. Korporacija izvede to funkcijo na predlog kompetentnih ministrov ali tudi na prošnjo združenih organizacij s pristankom predsednika vlade. — V vseh členih je vidna velika odvisnost delovanja korporacij od oblasti, političnih in strankinih. Čl. 9., 10., 11. prinašajo novo samo to, da je opaziti v njih večjo ingerenco vlade v odnošajih dela, toda to je zopet treba staviti v zvezo s tem, da so podjetniki v veliki večini člani korporacijskih svetov ter imajo v njih pretežen vpliv. — Čl. 12. in 13. dajeta korporacijam navadne svetodavne funkcije, ki so brez pomena. — To je vse.

Fašizem je za svojo novo socialno reformo delal veliko reklamo ter jo je že par let oznanjal. Sedaj pa, ko so te napovedi postale dejstvo, lahko čisto hladnokrvno opustimo vse iluzije ter ugotovimo, da je novi korporacijski red v Italiji uokvirjena državna birokracija brez sleherne normativne moči. — Da je iluzija še večja, se je končno ustvarila nova korporativna zbornica, ki jo je Mussolini napovedal že 14. XI. 1933. Parlament, tudi stoo odstotno fašistični, ni ugajal „duceju“ in je bil ukinjen. Njegove funkcije mora prevzeti Nacionalni korporacijski svet. Toda če je znano, da je Narodni korporacijski svet samo birokratična emanacija vlade, je s tem tudi jasno, da je legislativna moč Sveta enaka ničli. Parlamentarna funkcija Sveta je samo koreografska ter se izvaja v pretvarjanju vladnih dekretov v zakone. Doslej se še ni zgodilo, da bi fašistična zbornica odbila kako prelevitev vladnega dekreta v zakon. Sicer pa potrjujejo v tem smislu tudi fašistični teoretiki to funkcijo zbornice: Nacionalni korporacijski svet je sinteza vsega korporativnega reda, t. j. državni organ, ki vodi k enotnosti, upravlja in potencira korporativno organizacijo in če to lahko potrdi nov tip italijanske države po fašističnih

konstitucionalnih reformah, tedaj sta dva termina: „fašistična država“ in „korporativna država“ identična (R. Purpura).

Sedanjo formo fašističnih korporacij pa spoznavamo lahko še mnogo globlje v dozorevanju prilik v fašistični stranki sami. Če iščemo izvora v tem, vidimo, da se je v fašizmu samem hotela dati organizacijam neka čisto sociološka osnova, ki izhaja iz teorije o nedotakljivosti zasebne lastnine ter o privatni iniciativi. V teku let sta se pojavili v fašizmu samem dve struji, in sicer ena izmed teh konservativna in druga tako imenovana „levičarska“. Slednja je hotela dati režimu novo jedro, a novim organom resnično oblast v ekonomskih problemih. Obe struji sta se prvič spopadli na kongresu za korporativne studije v Ferrari (maj 1932), na katerem je prof. Ugo Spirito podal svoje teorije o korporacijah kot lastnikih produkcijskih sredstev, v katerih so člani akcionarji skupine. Na ta način bi se izbrisala razlika med kapitalisti in delavci. Spirito je predlagal, da bi se to dalo doseči postopoma, tako, da bi v začetku v podjetjih bili v upravnih svetih predstavniki države ter naj bi po novem ustanovljenem pravu postali delavci deležni pri razdelitvi dobička podjetja. Njegova teza pa je bila silovito napadena in po hudih incidentih je prevladala konservativna kapitalistična struja zastopnika Gina Olivettija, padovanskega industrialca. Ta teza veli: „Ne sme biti nikakšne identifikacije med korporativizmom in boljšeševizmom niti v sredstvih niti v ciljih. Realizacija korporativne države mora iti vedno bolj v smeri ekonomije delodajalcev.“

Kljub temu prof. Spirito ni odnehal ter se proglasil po svojih revijah in na katedri pizanske univerze za preroka bodočega fašizma. Širjenje ekonomske krize je mnogo pomagalo prof. Spiritu in vrste njegovih pristašev so rasle. Fašisti z „levice“ so se pripravljali, da ovržejo socialne zakone iz 1926. in 1930. ter jih proglasijo za liberalne temelje. Celo sama Carta del lavoro, ki jo je fašizem označil za svoj temeljni kamen, je bila napadena od teh fašističnih sansculottov. Vendar pa so tudi ti tesno vezali rešitev ekonomskih problemov na svojo politično moč, določali absolutno centralistično politično rešitev. Naivno so tudi razsajali z nekim otročjim juridičnim artificizmom, ko so postavljali korporacije kot državni organ ter mislili, da niso mogoči interesni spori med državo in njimi.

Mussolini se seveda ni vmešaval v te spore ter je samo obljubil skorajšnjo realizacijo korporacij. V velikem številu so se teh debat udeleževali pravniki, ki pa so se izkazali kot veliki konservativci, predvsem kolikor se pri njih jasno vidi, da so se bali priti navzkriž z „ducejevo“ voljo. — Tako je vse to privedlo do narodnega korporacijskega sveta, na katerem so delegati razlagali svoja mišljenja. Na

sejah sveta je prišlo do hudih kontrastov med tako zvano padronalno (kapitalistično) strujo in ekstremistično (vodja De Marsanich). Toda v teku sej se je to vse precej izravnalo. Že v teh debatah samih pa so se govorniki vedno bolj oddaljevali od ekonomskega poprišča ter prehajali v normativno-konstitucionalno. Fašistična socialna reforma je tonila v ozadje in Narodni korporacijski svet je v debatah samih skoraj pozabil nanjo. Veliki Mussolinijev govor je tako rekoč v nametanih frazah samo preletel ekonomsko stran nove konstitucije. Orientacijski kriterij nove korporativne zakonodaje ni bil videti samo kot subordiniranje individualnega interesa nacionalnemu, temveč tudi kot subordiniranje korporativnega nacionalnemu. Vse reformatorske tendence so bile potisnjene v kot, ker jim je nedostajalo potrebne politične moči, da bi se uveljavile. Vse je torej ostalo pri starem. Potoki črnila so iztekli za prazen nič.

Fašistični korporacijski sistem ne predstavlja nič novega: to je samo gola napihnjenost državne birokracije.

S pravnega vidika je korporacijski aparat perfekcioniranje diktature. Vlada je videti danes močnejša nego kdaj poprej: vse organizacije izvirajo iz vlade, vse imajo začetek v njej. V novem fašističnem javnem pravu je neki formalni pristanek na tako imenovane teorije o socialni solidarnosti, ki je tako priljubljena italijanskim nacionalistom. Pravo se pojmuje kot socialna vez, postavljena na pojme bratstva, humane solidarnosti in sodelovanja med kapitalom in delom. Država ima koordinirajočo in integrirajočo funkcijo individualne aktivnosti. — Toda vse to je samo orodje diktature in njeno mnogobesedno opravičilo.

Bolj delikatna in bolj sestavljena je ekonomska analiza fašističnega korporativizma, zlasti v zvezi z osnovnimi ekonomskimi vedami.

Fašistični korporativizem je domala brez kakršnihkoli socialističnih doktrin. S svojim ekonomskim individualizmom, zasebno prisvojitvijo dobička, rento in obrestmi, zasebno lastnino, je v jasnem nasprotju z marksističnim socializmom in Sorelovim revolucionarnim sindikalizmom. Fašizem je nadalje negacija internacionalizma in svobodnega združevanja.

V pogledu intervencionističnih doktrin nista na fašizem prav nič vplivala znana korporativista Gide in Luzzatti. Ker je obema enoten postulat razrednega sodelovanja, se vidi, da manjka fašističnemu korporativizmu oni ekonomski element, ki ga predpostavlja njun korporativizem kot neobhoden za vsako sodelovanje, t. j. sodelovanje delavca pri delitvi dobička podjetja.

S formalnega gledišča se fašistični korporativizem še najbolj približuje državnemu ali katedrskemu socializmu, kakor sta ga učila

Wagner in Schäffle. Državni socializem, kot v neki meri fašistični korporativizem, je po Wagnerju „pravična sredina med socializmom in individualizmom“. Tudi državni socializem kritizira kapitalistični red, vendar pa ga smatra za potrebnega in opravičenega v interesu skupnosti. Iz tega izhaja, da mora država, po Wagnerju, intervenirati samo tam, kjer je mogoče, oportuno, potrebno in pravično iz ekonomskih vidikov.

Kar loči fašistični korporativizem od katedrskega socializma, je revolucionarnost drugega, ki manjka prvemu. Katedrski socializem zahteva, upoštevajoč vsaj deloma argumente socialistične kritike, spremenitev privatne lastnine, kapitala in zemlje v socialistično lastnino. V fašistični koncepciji ni ta izmenjava nikjer določena. Po čl. 9. Carta del lavoro je državna intervencija samo kontrola, vzpodbujajoča ali podpirajoča, toda privatne lastnine se nikdar ne dotakne. Prav tako je popolnoma nepoznana fašistični korporativni ekonomiji skrb za pravilno razdelitev produkcije, kar je osnova državnega socializma. Toda poleg vsega navedenega še najbolj loči fašistični korporativizem od državnega socializma strahovita kapitalistična neurejenost fašistične Italije. Veliki industrijski organizmi se rešujejo, kadar je vse drugo propadlo. Davkoplachevalci plačujejo dolgove kapitalistov in vlada istočasno študira nove reforme za pospeševanje privatne štednje in nove osnove za novo zasebno lastnino v rešenih podjetjih. (Primer: tvornice Fiat v letu 1933.) Državna intervencija je tranzitornega in abnormalnega značaja ter se izvaja na najbolj neekonomičen način.

V svojih pojmih o naciji hočejo fašisti predstavljati etično finaliteto razrednega sodelovanja. V njej se morajo sintetizirati nasprotni interesi. Jasno je, da ta izumetničena sinteza ostane samo absurdna abstrakcija, če ne odgovarja realni ekonomski sintezi produkcijskih faktorjev.

*

Fašistični korporativizem se je prvenstveno pojavil v dveh velikih evropskih državah, v Italiji in Nemčiji, toda med njima je precejšnja razlika. Prva je v sindikalni osnovi. Sindikalizem je ostal hrbtnica italijanskega korporativnega sistema. V Nemčiji pa korporativni duh izključuje sindikalizem. Podjetniške organizacije znane kot „Federacije industrije“, „Unije lastniških sindikatov“, so bile razpuščene. Delavski sindikati sicer v Nemčiji obstajajo, toda niso le brez pravice štrajka, temveč brez vsake pravice sodelovanja v reguliranju delovnih pogojev. Nadalje je v Nemčiji več intervencionizma, ko v Italiji in je ta bolj odločen. Državna kontrola gre tu od začetka do

kraja. V obeh državah se sicer vrši državna intervencija, vendar je nemška mnogo večja, češča in globlja. V obeh primerih intervenira država v korist podjetij, ki so v nevarnosti. Ta vrsta intervencij je precej konservativna, ker rešuje privatne kapitale in socializira izgube. Vendar pa so tudi v tem razlike med obema korporativizmoma.

Nemčija je razširila svoje finančno delovanje na vse vrste produkcije, na industrijo in na banke. Italija samo na centralne finančne ustanove. Razlika je med obema korporativizmoma tudi v vprašanju delavnih mezd. — Toda najosnovnejša razlika je vsekakor različno pojmovanje zasebne lastnine: Mussolini je še 13. I. 1934 potrdil načelo o nedotakljivosti zasebne lastnine, medtem ko je dr. Ley, šef nemške „Arbeitsfronte“, v uradnem komentarju zakona od 20. I. 1931. dejal, da pripadajo produkcijska sredstva iznad buržujškega pojmovanja zasebne lastnine celokupnemu nemškemu narodu ter morajo služiti tej celoti. Ta sredstva pripadajo toliko delavcu, ki jih uporablja, kakor lastniku, ki mu jih pripisuje civilni zakonik.

Nemški in italijanski fašizem sta prav za prav enoglasna samo v tem, da hočeta oba izločiti razredne borbe ter umiriti socialne boje.

Tudi Sombartov program za gospodarstvo novega Reicha je mnogo bolj sličen državnemu ali katedrskemu socializmu ko italijanskemu fašističnemu korporativizmu. Nasproti zasebnemu gospodarstvu in onemu, ki je samo podprto od države, predvideva Sombart gospodarstvo javnih oblasti, ki bo prevzelo polagoma vse osnovne branže narodnega gospodarstva, t. j. bančni kredit, upravo vseh gospodarskih prvin in trgovine, prometna sredstva itd. — Torej tudi v tem je nemški program mnogo širji, kakor pa Mussolinijev.

*

Fašistični korporativni teoretiki spravljajo fašistični korporativizem zelo radi v zvezo s katoliškimi doktrinami, zlasti v zvezo z znanimi papeškimi enciklikami „Rerum novarum“ in „Quadragesimo anno“, čeprav ne dovolijo v Italiji nobene katoliške delavske organizacije. Posebno radi iščejo predhodnic fašistični korporativni državi v organični koncepciji srednjeveške družbene ureditve in srednjeveškega katolicizma. Prof. Arias je na ferrarskem kongresu za študij fašističnega korporativizma l. 1932. poročal o ideoloških stikih fašističnega korporativizma in katolicizma. Debata o tem poročilu je bila precej animirana in zanimiva. Debaterji so predvsem označevali glavne karakteristike katoličanstva, ki se nanašajo na razvoj družbe, države in ekonomije. Večina govornikov pa je bila sporazumna v tem, da se nedvomno zmanjša vrednost fašističnega korporativizma, če bi

se smatral samo kot regulator odnošajev med delom in kapitalom. Na fašistični korporativizem pa se ne sme gledati samo z ekonomskega in socialnega gledišča, kajti on je, po mnenju večine govornikov, začetnik novega družabnega reda, osnovanega na katoliških principih.

Katolicizem, trdijo fašistični teoretiki, je zavrgel demoliberalne in socialistične doktrine, ker se ne strinjajo s katoliškim naukom. Fašizem je storil isto. Še več! Z neodoljivo voljo in velikim naporom je šel v čistosti idej do končne zmage, samo, da je v polni meri uveljavil svoje etične življenjske principe, ki so slični vsem „etičnim principom vseh velikih katoliških mislecev, sociologov in ekonomistov.“ Fašistični teoretiki so našli skupne duhovne in materialne točke v naukih velikih tvorcev krščanskega socializma, kot so kardinal Manning, škof Ketteler in kardinal Mercier, ter v krščansko-socialnih šolah Lovania, G. Toniola, kardinala Maffija, o. Semeria, o. Gemellia, monsg. Bonomellia ter mnogih drugih ideologov, ki so uspešno širili v Italiji krščanski socializem.

Fašizem hoče najti solidno bazo za svoj korporativizem tudi v katoličanstvu. Kolikor se niso med njim in katoličanstvom izbrisali nesporazumi, jih hoče izgladiti ter se približati katoličanstvu, čeravno slednjemu ne dopusti direktno nikake organizatorne aktivnosti v Italiji ter drži svoj monopol nad vsemi organizacijami. Podoba je, da je precejšnje dispozicijo za neko ideološko sodelovanje med obema Rimoma dala tudi poslednja enciklika „Quadragesimo anno“. — Konkretnih trditvev za to ni mogoče navesti. Kot argument za to bi se morda dalo postaviti to, da so nameravali v Avstriji z majsko ustavo postaviti temelj „novi katoliški korporativni državi“ ter da je šel pokojni kancler Dollfuss po instrukcije za novo ustavo v oba Rima. —

*

Še nikoli v zgodovini ni z dekreti nastala življenjsko močna institucija ali organizacija. Z dekreti se upravlja, ustvarjati ni mogoče ž njimi. Korporacija ne bo ničesar spremenila. Gospodarji ostanejo gospodarji in hlapci hlapci. Mezde se ne bodo dvignile, baš obratno, s prvo novo potrebo izvozne politike se bodo uvedle nove „patriotične žrtve“. Vse kategorije meščanske ekonomije ostanejo nespremenjene: dobiček, rente, dohodki, bogatitve. — Bistvena fašistična intervencija gre za političnimi cilji, ne za ekonomskimi.

Tako smo prišli zopet do trditve, da fašistične korporativne države ne smemo nikakor smatrati za revolucionaren eksperiment.

Najboljši in najgloblji poznavalec italijanskega fašističnega korporativizma, Rosenstock-Franck, je takole odgovoril na vprašanje „Kdo sestavlja korporacije?“:

1. predstavniki delodajalcev, s strogo označenimi interesi;
2. predstavniki delavcev, toda ti niso voljeni. Ti so čisto navadna emanacija fašistične stranke ter postavljeni samo zaradi nadzorstva v združenjih;
3. javni funkcionarji (generalni direktorji, šefi uradov itd.);
4. predstavniki stranke, t. j. — v teoriji — zastopniki splošnega interesa.

Od teh štirih kategorij sta samo prva in tretja, ki bi bili za diskusijo. Samo predstavniki v teh kategorijah vedo in razumejo, kaj zastopajo.

Rosenstock-Franck prihaja do naslednjega zaključka o fašističnem korporativizmu: Fašistični korporativizem je v praksi kapitalizem, ki zraven tega ohranja v sebi dva svoja najosnovnejša atributa liberalno zasebno lastnino in dobiček.

Boljša literatura

o fašističnem sindikalizmu:

- Zangara: Rivoluzione sindacale.
- Villari: Fascist experiment.
- Heider: Capital and Labor under Fascism.
- Costamagna: Diritto corporativo.
- Della Torre: Il concetto sindacalista dello Stato.
- Gentile: Che cosa è il fascismo.
- Gianturco: La legislazione sindacale e la riforma costituzionale.
- Rocco: Crisi dello Stato e sindacati.
La trasformazione dello Stato.
- Mussolini: Discorsi del 1926.

Boljša literatura

o fašističnem korporativizmu:

- Bottai: Lo Stato corporativo.
- Prof. Spirito: Capitalismo e Corporativismo.
- Cavallucci: Il fascismo è sulle vie di Mosca?
- Purpura: Il consiglio delle corporazioni.
- Viglietti: Corporativismo e Cristianesimo.
- H. W. Schneider: Italy incorporated.
- Rosenstock-Frank: Le corporativisme fascite.
- Bortolotto: Fascismo e nazionalsocialismo.
- De Michelis: La Corporazione nel Mondo.